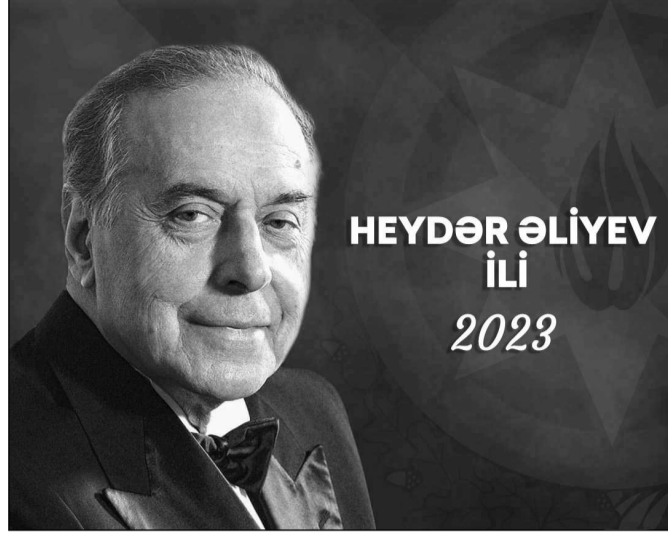

Çoxəsrlək dövlətçilik ənənələrinə malik olan xalqımızın tarixində ümummilli liderimizin şəxsiyyəti, onun siyasi və idarəçilik fəaliyyəti müstəsna yer tutur. Xalqımız tarix boyu arzuladığı milli amallarını, yaşatdığı dövlətçilik ənənələrini, həqiqi mənada, XX əsrdən XXI əsrə keçid dövrünü əhatə edən Heydər Əliyev epoxasında gerçəkləşdirdi, yenidən müstəqil Azərbaycan dövlətini qura bildi.

Çağdaş Azərbaycan tarixinin 34 ildən artıq bir dövründə respublikamızın rəhbərlik etmiş Heydər Əliyev dövlətçilik salnaməsində elə bir irs yaratmışdır ki, onun öyrənilməsinə, təbliğinə və tətbiqinə hələ uzun illər böyük ehtiyac olacaqdır və bu irs heç zaman tükenməyəcəkdir.

Ulu öndərin fəaliyyəti dünya siyasət sənətinin xəzinəsinə daxil olmuş, onun adı Azərbaycan xalqının rəmzinə, keçidi ömür yolu doğma torpağa məhəbbət və sədaqət meyarına çevrilmişdir. Ulu öndər Azərbaycan xalqının və dövlətinin milli mənafeyini hər şeydən uca tutan, onu ümumi məqsədlər naminə səfərbər etməyi bacaran, cəmiyyətdə qanunçuluğu, hüquq qaydalarını təmin edən bir rəhbər idi.

Heydər Əliyev öz xalqına, Vətənə sonsuz sədaqət, məhəbbət, uzaqgörənliyi, xeyirxahlığı, düşünlümsü

birinci dövründə respublikada köklü dəyişikliklər baş vermişdi. Əgər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında ötən əsrin 70- 80-ci illərində yurdumuzun sosial-iqtisadi, mədəni yüksəlişi üçün həyata keçirilən tədbirlər, milli şüurun oyanışı, istiqamətində istər açıq, istərsə də gizli şərətdə görülən zəruri işlər olmasaydı, bu gün Azərbaycanın suveren dövlət kimi mövcudluğu naməlum idi.

Sovet zamanında, hər bir tapşırığın mərkəzdən ve-

min illərdə Azərbaycanı yalnız parçalanmaqdan, dövlət çevrilişlərindən, özbaşınalıqlardan xilas etmədi, həm də xalqımıza yeni, firavan, ildən-ile gözəlləşən bir həyat,

müstəqil Azərbaycanın bar-bəhrəsini bəxş etdi. Heydər Əliyev öz əməli fəaliyyəti ilə nainki Azərbaycan, eləcə də insanlıq, bəşəriyyət üçün dəyərli bir tarix yaratdı. Bu, bəşəri ideyaların ölməzliyi, azadlığın, insanlığın, ağılı və təfəkkürün, xalq məhəbbətinin yenilməzliyi tarixidir.

Ulu öndər ölkəmizə sabitlik, sülh və əmin-amanlıq, siyasi islahatlar, demokratikləşmə, iqtisadi yüksəliş, sosial inkişaf gətirdi. Heydər Əliyev qanlı müharibədə atəşkəse nail oldu, iqtisadiyyatı dirçəltdi, Azərbaycanı tənəzzül etmiş dövlətdən inkişaf edən ölkəyə çevirdi. Böyük rəhbər respublikamızın beynəlxalq əlaqələrini möhkəmləndirərək gələcək inkişafa hesablanmış neçə-neçə layihələrin, xüsusilə uğurlu neft strategiyasının təməlini qoydu. Düşünlümsü xarici siyasət kursu ölkəmiz üçün təkə siyasət deyil, həm də iqtisadi əməkdaşlıq və investisiya imkanları yaratdı. Azərbaycanın günbəğlin beynəlxalq nüfuzu artdı, iqtisadiyyatımızın müxtəlif sahələrinə külli miqdarda xarici sərmaələr yatırıldı.

Dünya inkişafının perspektivini aydın gören, ona doğru addımlayan və ölkəsini, xalqını ona doğru istiqamətləndirən Heydər Əliyev uzaqgörən siyasəti müa-

POLAD BÜLBÜLOĞLU: LAÇIN YOLUNDAN İSTİFADƏDƏ ŞƏFFAFLIĞI TƏMİN EDİLƏCƏK

Səfir Polad Bülbüloğlu Rusiya Federasiyasının Xarici İşlər nazirinin müavini Mixail Qaluzinin görüşüb. Azərbaycanın Rusiyadakı Səfirliyindən bildirilib ki, görüşdə Laçın-Xankəndi yolunda yaranmış vəziyyət müzakirə edilmiş, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normallaşmasına dair Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan liderləri arasında indiyədək əldə edilmiş razılaşmalarla ciddi əməl olunmasının vacibliyi bir daha təsdiqlənib.

Polad Bülbüloğlu Azərbaycan Respublikasının regionda uzun müddətli sülhün bərqərar olmasında maraqlı olduğunu və üçtərəfli bəyanatın müvafiq bəndlərini pozaraq, regionda bütövlük kommunikasiya xətlərinin açılması və Rusiya sülhməramlı kontingentinin müvafiq vəziyyətlərini Azərbaycanın suveren ərazilərindən qeyri-qanuni erməni birləşmələrinin çıxarılması ilə bağlı öhdəliklərini bu gündəyə yerinə yetirməyib.

Üçtərəfli bəyanata zidd olaraq, məhz Ermənistandan Azərbaycan ərazisindəki qeyri-qanuni erməni silahlı dəstələri üçün canlı qüvvə, silah-sursat, mina və digər hərbi təyinat vasitələrinin daşınmasının qarşısının alınması üçün tərəfi-mizdən Azərbaycanın suveren ərazisi olan Laçın-Xankəndi yolunun başlanğıcında nəzarət-buraxılış məntəqəsi yaradılıb.

Bununla yanaşı, Polad Bülbüloğlu qarşı tərəfin diqqətinə çatdırılmışdır ki, Azərbaycan Laçın yolundan istifadədə şəffaflığın qorunmasını təmin edəcək və həmin yol 3 istiqamət - tətəndəşlər, yuxuklər və neqliyyat vasitələri üçün nəzərdə tutulub.

Əvvəl də olduğu kimi Laçın yolundan Rusiya sülhməramlı kontingenti, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və humanitar məqsədlə neqliyyat vasitələrinin keçidi üçün tam şərəit yaradılacaq və bütün digər humanitar xarakterli məsələlər öz həllini tapacaq.

Ermənistan tərəfindən yerləşdirilmiş minaların qurbanları olan vətəndaşlarımızın artdığını vurğulayan Səfir, son olaraq, Şuşa rayonu ətrafında yük avtomobilinin minaya düşməsi nəticəsində 3 Azərbaycan hərbiçisinin xəsarət aldığı və hadisə baş verən əraziyə keçirilmiş baxış zamanı minaların 2021-ci ildə Ermənistanda istehsal olunduğunu müəyyən edildiyini qeyd edib. Bu hadisənin ermənilərin növbəti mina xətrəbatı kimi dəyərləndirildiyini, yeni nəzarət-buraxılış məntəqəsinin məhz gələcəkdə bu kimi hadisələrin təkrar olunması üçün qurulduğunu bildirib.

Bununla yanaşı, Polad Bülbüloğlu qarşı tərəfin diqqətinə çatdırılmışdır ki, Azərbaycan Laçın yolundan istifadədə şəffaflığın qorunmasını təmin edəcək və həmin yol 3 istiqamət - tətəndəşlər, yuxuklər və neqliyyat vasitələri üçün nəzərdə tutulub.

Əvvəl də olduğu kimi Laçın yolundan Rusiya sülhməramlı kontingenti, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və humanitar məqsədlə neqliyyat vasitələrinin keçidi üçün tam şərəit yaradılacaq və bütün digər humanitar xarakterli məsələlər öz həllini tapacaq.

Ermənistan tərəfindən yerləşdirilmiş minaların qurbanları olan vətəndaşlarımızın artdığını vurğulayan Səfir, son olaraq, Şuşa rayonu ətrafında yük avtomobilinin minaya düşməsi nəticəsində 3 Azərbaycan hərbiçisinin xəsarət aldığı və hadisə baş verən əraziyə keçirilmiş baxış zamanı minaların 2021-ci ildə Ermənistanda istehsal olunduğunu müəyyən edildiyini qeyd edib. Bu hadisənin ermənilərin növbəti mina xətrəbatı kimi dəyərləndirildiyini, yeni nəzarət-buraxılış məntəqəsinin məhz gələcəkdə bu kimi hadisələrin təkrar olunması üçün qurulduğunu bildirib.

AKADEMİK ZƏRİFƏ ƏLİYEVANIN 100 İLLİK YUBİLEYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏDBİR KEÇİRİLİB

Hakimiyet.info.az xəbər verir ki, aprelin 26-da Mərkəzi Gömrük Hospitalında akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinə həsr edilmiş tədbir keçirilib.

Tədbirdən əvvəl Dövlət Gömrük Komitəsinin Tibbi Xidmət İdarəsinin əməkdaşları Fəxrı xiyabana gələrək müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu ümummilli lider Heydər Əliyevə və görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın xatirəsinə anıb, məzarları önünə tər çiçəklər düzüblər.

Dövlət Gömrük Komitəsinin Tibbi Xidmət İdarəsinin rəisi, tibb xidməti general-mayoru Ceyhun Məmmədov 2023-cü ilin müasir Azərbaycanın memarı və qurucusu, ümummilli lider Heydər Əliyev və Azərbaycan aliminin ən parlaq simalarından olan görkəmli oftalmoloq alim və həkim Zərifə xanım Əliyevanın 100 illik yubileyi ilə əlamətdar olduğunu qeyd edib.

Tədbirdə Azərbaycanın görkəmli alimi, əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Elm və Təhsil Nazirliyinin həqiqi üzvü Zərifə Əliyevanın gələcək nəsillərə nümunə olacaq elmi fəaliyyətindən danışılıb, onun keçdiyi şərəfli ömür yolunun hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün həyat və mənəviyyət dərəsi, kamillik və müdriklik məktəbi olduğu vurğulanıb.

Sonda akademik Zərifə Əliyevanın həyat və fəaliyyətinə həsr edilmiş videoçarx nümayiş etdirilib.

GƏLƏCƏYİ GÖRMƏK ÜÇÜN DAHİLİKDƏN YARARLANAN ŞƏXSİYYƏT

və gərgin fəaliyyəti ilə Azərbaycanın XX əsr ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni, mənəvi həyatında yeni bir canlanma, yüksəliş yaratmışdır. Müstəqil Azərbaycanın rəhbəri kimi onun miqyaslı və dərin siyasəti bütün dünyanı ehtiva edə bilirdi, regionun perspektiv yolunu düzgün istiqamətə yönəldirdi. Heydər Əliyev dünyanın bir çox ölkələri ilə, hətta xain və məkrlı düşmənlərimizlə də "sülh dili" ilə danışmağı bacarır, onların təcavüzkar siyasətinin məhvə məhkumluğunu bəyan edirdi.

Ulu öndərin ali keyfiyyətləri- fenomen xarakterli, insanlara sevgisi, hərəni öz dilində danışdırmaq məhərəti, xeyirxahlığı onu tanıyanların sevimlisinə çevirirdi. Onun xalq işinə sədaqəti, siyasi müdrikliyi, böyük dövlətçilik təcrübəsi, parlaq hafizəsi, geniş dünyagörüşü, polad iradəsi, mərədanə qətiyyəti, həssas qəlbi, möhkəm səbrli, həmisiş obyekktiv mövqə tutması, yüksək intellektli, analitik təfəkkürü, sadə davranışı, heyretəmiz

enerjisi dünyanın hər yerindən görünürdü. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri yüksək bəşəri keyfiyyətlərə, təvəzökarlığa, hər şeydən öncə, demokratik dövlət quruculuğu prinsiplərinə sadiq bəşəri şəxsiyyət idi. Onun fəaliyyəti yalnız konkret sahələri əhatə etmir, həm də ümummilli və global əhəmiyyətli problemlərin aradan qaldırılmasına xidmət edirdi. Heydər Əliyevin ali keyfiyyətləri və siyasi potensialı onun müxtəlif sistemlərdə və coğrafi

məkanlarda rəhbər elitanın ən yüksək pilləsində qərarlaşmasını təmin etmişdi. Belə bir dühünən məhz Azərbaycan xalqına mənsub olması və özündən sonra bu xalqın tarixində yaradıcı iz və daha uzaq gələcəyə hesablanmış siyasi irs qoyması, bütövlükdə, xalqımızın milli uğuru və iftixar mənbəyidir. Ulu öndər Azərbaycan xalqının zaman-zaman fəxr edəcəyi və həyat yolundan ibarət götürəcəyi böyük bir mütəfəkkirdir. Heydər Əliyev təkə gələcəyi görmür, həm də o gələcəyi yaradırdı.

O, şətinlikləri dəf etməklə gələcəyə gedən yolu açıq və insanlara buna sövq edirdi. Bugünü anlamaq üçün istedadlı, gələcəyi görmək üçün

dahlilikdən yararlanan Heydər Əliyev indiki müstəqil dövlətimizin bütün sahələr üzrə gələcəyinin cizgilərini, an Təhlükəsizlik orqanlarına təyin edildiyi vaxtdan çəkmişdi. Onun 1969-cu ildə Azərbaycanda siyasi hakimiyyəti gəlişini tarixi hadisə kimi qiymətləndirənlər öz qənaətlərində haqlıdır. Çünki ulu öndərin rəhbərliyinin

ırdılyi vaxtda geridə qalan Azərbaycanda insanların özləyini ümidlərini ruh yüksəkliyi ilə əvəz edib, fəal təsərrüfat, tikinti-abadlıq, quruculuq işlərinə yönəlmək əsl

qəhrəmanlıq, möhtəşəm bir rəhbərlik nümunəsi idi. Bu gün insanlar həmin tarixi vərəqlədikcə Heydər Əliyev zəkasının, düşüncəsinin, müdrikliyinin hüduqlarını bir daha hiss edir, ümummilli liderin respublikamız, xalqımız üçün misilsiz xidmətlər göstərdiyindən xəbərdar olurlar.

Ümummilli lider Heydər Əliyev respublikaya birinci rəhbərliyi dövründə xalqda milli özünüdərk hissinə gücləndirə, habelə milli kimliyi, düşüncə sistemini bərdə dolğun təsəvvür formalaşdırma bilmişdi. Həmin illərdə milli-mənəvi dəyərlərə nihilist baxış təcridən aradan qalxmış, klassik ənənə ilə müasir ədəbi irs arasında yaranan möhkəm mənəvi- ideoloji köprü milli düşüncənin düzgün məcrada inkişafına səbəb olmuşdu.

Ümumiyyətlə, həmin dövrdə böyük strateq Heydər Əliyev respublikaya rəhbərliyinin bütün fəlsəfəsi yalnız xalqın ümumi dirçəlişi, milli qururunu oyanışı məramına hesablanmışdı. İdarəçilikdə atılan məqsədyönlü addımlar, o cümlədən iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi milli şüurun yüksəlməsinə, milli dirçəlişin etibarlı təməlinin yaradılmasına xidmət edirdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin xalqın istəyi və iradəsi ilə ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə gəlişi isə canından artıq sevdiyi Azərbaycanı, xalqımızı məhv olmaq təhlükəsindən xilas etdi. 1993-cü ilin iyun hadisələrinə qiymət verməyi bacaran hər bir insan dərinləndirir ki, ulu öndər o dövrdə həyatını təhlükəyə atmaqla, qarşıya qırgırının, vətəndaş müharibəsinin qarşısını almağa ölmündən çəkinməyərək nail oldu. Bu,

Heydər Əliyev ömrünün yeni bir qəhrəmanlıq səhifəsi idi. Vətəni və xalqını sonsuz məhəbbətlə seven, andına, əqidəsinə sadiq olan, qətiyyəti, inamı, müdrikliyi ilə milyonları öz ətrafında birləşdirməyi bacaran, hadisələri düzgün qiymətləndirib reallıqlardan lazımı və zəruri nəticə çıxaran Heydər Əliyev kimi vətənpərvər insan, siyasətçi və xilaskarlıq missiyasını gerçəkləşdirə bilmədi.

Heydər Əliyev fəaliyyətinin 1993-2003-cü illəri də bir ömürün qızıl salnaməsi, Azərbaycanı daim müstəqil, azad, demokratik ölkə kimi görmək istəyən dahi şəxsiyyətin öz məqsədlərini uğurla həyata keçirdiyi illərin unudulmaz səhifələrindədir. Ümummilli lider hə-

sir Azərbaycanın dünya birliyinə təbii inteqrasiyasını təmin edərək, onun müstəqilliyini əbədi və dönməz etdi. Bu siyasət: hər şeydən əvvəl, uzunmüddətli sabitliyin bərqərar olunmasına yönəlmişdi; ikincisi, zaman çərçivəsi ilə məhdudlaşmayan gələcəyə hədəflənmişdi; üçüncüsü, geopolitik maraqların Azərbaycanın milli mənafələri ilə uzaqlaşması harmoniyasını yaradırdı; nəhayət, hələ uzun illər Azərbaycanın daxil və xarici siyasət doktrinasının özəyini, milli inkişafımızın təməlini təşkil edəcəkdir.

Öyrəniləndikcə öyrənilən, heç zaman tükenməyən Heydər Əliyev irsi, müasiri olduğu digər dünya siyasətçilərindən fərqləndirən siyasi dūhası, yaradıcı zəkası hələ uzun illər çoxtərəfli araşdırmaların mövzusu olacaq. Heydər Əliyev müasir Azərbaycanın qurucusu olmaqla yanaşı, tərəqqi və ədalət, sülhpərvərlik və humanizim ideyalarına, bəşəri dəyərlərə əsaslanan geniş spektrli fəaliyyəti ilə bəşər tarixinin yetişdirmiyi nadir şəxsiyyət olması həmişə etiraf olunacaq.

Heydər Əliyev milli dövləti idarə etməyin beynəlxalq siyasi sistemlə ideal bağlılığını tapa bilən müstəsna siyasət ustalarından idi. Ulu öndərin Azərbaycan dövlətçiliyi praktikasındakı bu nailiyyəti, formalaşdırdığı siyasi idarəetmə sistemində bu məqamın tapılması onun siyasi kursunun uğurlu davam etdirilməsinin ən başlıca realıqlarından idi.

Azərbaycanda siyasi hakimiyyətin Heydər Əliyev yaratdığı dövlətçilik təməli üzərində inkişaf etdirilməsi, möhkəmləndirilməsi zərurəti üzərində düşünərkən artıq çoxdan təsdiqini tapmış belə bir həqiqəti dərk edirik ki, Heydər Əliyevin siyasi uzaqgörənliyinin zirvəsi onun özündən sonra siyasi kursunu hər kəsdən yaxşı davam etdirərək, Azərbaycanın müstəqilliyini hamıdan yaxşı qoruya biləcək, dövlətimizin inkişafını hamıdan yaxşı təmin edəcək yeni dövrün liderini- İlham Əliyev Azərbaycanca bəxş etməsidir. Azərbaycanı Qafqazın ən qüdrətli dövlətinə çevirmiş, ölkəsinin bütün sahələrdə qalibiyyət potensialını üzə çıxarmış Prezident İlham Əliyev xalqımız özünə ən etibarlı siyasi gələcək qazandı, mütərəqqi inkişaf yolunu quruyub saxladı. Təmali ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan dövlət quruculuğu prosesini Prezident İlham Əliyevin yüksək dinamizm və əzmkarlıqla davam etdirilməsi xalqımızın sabaha inanımın qaynağıdır.

Sərvər Babayev,
Azərsu ASC Suraxanı Sukanal İdarəsinin rəisi

AZƏRBAYCAN QLOBAL ANTIKORRUPSIYA MÜBARİZƏSİNDƏ FƏAL İŞTİRAK EDİR

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin qəti siyasi iradəsi ilə ölkəmizdə korrupsiyaya qarşı sərt mübarizə aparılmaqla bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığa mühüm əhəmiyyət verilir. Dövlətimiz dünyanın 160 qurumunu birləşdirən Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyasının (IAACA) təşkilatçılarından biri olmaqla onun işində fəal iştirak edir və rəhbərliyində təmsil olunur.

Hakimiyet.info.az xəbər verir ki, IAACA-nın iqamətgahının yerləşdiyi Honq-Konqda 25-27 aprel tarixlərində Assosiasiyanın tədbirləri keçirilib. Tədbirlərdə iştirak etmək məqsədilə Azərbaycanın ədliyyə naziri, Assosiasiyanın vitse-prezidenti, eyni zamanda Şərqi Avropa regionu üzrə koordinatoru Fikrət Məmmədov Honq-Konqda səfər edib.

Səfər zamanı IAACA-nın Prezidentinin, ölkəmizin ədliyyə nazirinin və digər rəsmi şəxslərin iştirakı ilə Assosiasiyanın yeni ofisinin təntənəli açılışı həyata keçirilib, rəmzi açılışı bildiren lent kəsilib, bina ilə tanışlıq olub.

Sonra yeni ofisdə IAACA-nın rəhbər orqanı - İcraiyyə Komitəsinin iclası keçirilərək Assosiasiyanın korrupsiya ilə qlobal mübarizədə fəaliyyəti və gələcək

perspektivləri, habelə təşkilati məsələlər müzakirə olunub, vitse-prezidentlərin məsul olduğu regional üzrə beynəlxalq antikorrupsiya əməkdaşlığının genişləndirilməsi ilə bağlı gördüyü koordinasiya işlərinə dair məruzələr dinlənilib. Ədliyyə naziri çıxış edərkən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin siyasi iradəsinə uyğun olaraq korrupsiyaya qarşı aparılan mübarizədə tədbirlərdən, ölkəmizin beynəlxalq antikorrupsiya fe-

aliyyətinə aktiv iştirakından bəhs edib.

F.Məmmədov Assosiasiya tərəfindən korrupsiyaya qarşı mübarizədə beynəlxalq səylərin gücləndirilməsi və bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məqsədilə yaradılmış regional koordinasiya mexanizminin səmərəsini qeyd edib, Azərbaycanın təşəbbüsü ilə qısa müddətdə Şərqi Avropa regionu ölkələrinin böyük əksəriyyətinin IAACA-nın işinə cəlb olunduğunu vurğulayıb.

Bildirib ki, Şərqi Avropa dövlətlərinin antikorrupsiya qurumları və regionda fəaliyyət göstərən beynəlxalq antikorrupsiya şəbəkələri ilə əməkdaşlıq edilir, korrupsiyaya qarşı mübarizədə üzrə təcrübə mübadiləsinə dəstək göstərilir, bu məqsədlə birgə treninqlər, beynəlxalq seminarlar təşkil olunur, digər tədbirlər həyata keçirilir.

Həmçinin təşkilatın inkişafına dair irəli sürülmüş təkliflər məmnunluqla qarşı olunub. İclasda Azərbaycanın beynəlxalq antikorrupsiya mübarizəsinə, o cümlədən bu sahədə IAACA-nın səmərəli fəaliyyətinin dünyada geniş təşviqinə və beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi işinə dəyərli töhfələri təqdir olunaraq həyata keçirdiyi tədbirlərə böyük maraq göstərilir.

Tədbir çərçivəsində həmçinin, müxtəlif dövlətlərin hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri ilə antikorrupsiya sahəsində əməkdaşlığa dair faydalı danışıqlar aparılıb.

Səfər zamanı bir sıra digər rəsmi görüşlərin keçirilməsi və məhkəmə-hüquq sistemi ilə tanışlıq nəzərdə tutulur.